

OKUL PSİKOLOJİK DANIŞMANLARI İÇİN ÖZEL EĞİTİME GEREKSİNİM DUYAN ÖĞRENCİLERE YARDIM EL KİTABI

2. Baskıdan Çeviri
Julie P. Baumberger • Ruth E. Harper

Çeviren:
Dr. Ali H. CİVELEK

Julie P. Baumberger, Ruth E. Harper

Çeviren:

Dr. Ali H. Civelek

**Okul Psikolojik Danışmanları İçin Özel Eğitime
Gereksinim Duyan Öğrencilere Yardım El Kitabı**

ISBN 978-605-318-327-3

Kitabın orijinal adı: Assisting Students with Disabilities: A Handbook for School Counselors

Baskı sayısı: 2. Baskı

ISBN: 978-141-294-182-2

Corwin Press

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2016, Pegem Akademi

Bu kitabın basım, yayın ve satış hakları

Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. Ltd. Şti'ye aittir.

Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri,
kapak tasarımı, mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik, kayıt
ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında
yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları
satın almamasını diliyoruz.

I. Baskı: Mayıs 2016, Ankara

Yayın-Proje: Özlem Sağlam

Dizgi-Grafik Tasarım: Ayşe Nur Kutlu

Kapak Görseli: Orijinal kapaktan esinlenerek tasarlanmıştır.

Baskı: Salmat Basım Yayıncılık Ambalaj Sanayi Tic. Ltd. Şti.

Büyük Sanayi 1. Cadde 95/1

İskitler/ANKARA

Tel: 0312 341 10 20

Faks: 0312 341 30 50

Yayıncı Sertifika No: 14749

Matbaa Sertifika No: 26062

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay/ANKARA

Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51

Yayınevi Belgeç: 0312 435 44 60

Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08

Dağıtım Belgeç: 0312 431 37 38

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ileti: pegem@pegem.net

İçindekiler

Önsöz	V
Giriş	VII
Teşekkür	IX
Yazarlar Hakkında	XI
Çevirenin Önsözü	XIII
1. Engelli Öğrencilerle Çalışmanın Yasal İçeriği	1
Engelli Bireylerin Eğitimini Geliştirme Yasası (EBEGY)	3
Bölüm 504	7
Amerikan Engelliler Yasası (AEY)	9
Hiçbir Çocuk Geride Kalmasın Kanunu (HÇGK)	10
Okulları ve Okul Danışmanlarını Etkileyen İlave Kanunlar	12
Ebeveynler, Öğrenci ve Okul Personeli Anlaşmazlığa Düştüğünde	13
Son Yorumlar	14
2. Özgül Öğrenme Güçlükleri ve Okul Danışmanının Rolü	17
Heterojen Bir Grup: Özgül Öğrenme Güçlüğü Olan Öğrenciler	18
Öğrenme Engeli ve Risk Faktörleri	19
Yönlendirme Öncesi Aktiviteler	21
Son Yorumlar	23
3. Çocuğu Bir Bütün Olarak Tanımak	25
Çocuk Hakkında Veri Toplama	25
Gözlem ve Değerlendirme Gereçleri	26
Bulguları Raporlama	30
Son Yorumlar	34
4. Verilere En Uygun Müdahaleyi Saptama	35
TREAT Modeli	36
Kuramlar ve Kavramlar	38
İlişkiler	40
Çevre	43
Destek Hizmetler ve Tamamlayıcı Araçlar	44
Ulaşılabilir ve Gerçekçi Hedefler	45
Son Yorumlar	46

5. Başarı İçin Bir Temel Oluşturma	53
Etkilenen Beceriye veya Program Alanını Belirlemek	53
Geçekçi ve Ölçülebilir Hedefler	54
Akıllı Hedefler Yazmak	55
Meslekle İlgili Hedefler	58
Hayat Becerisi Hedefleri	61
Son Yorumlar	63
6. Aileler ile İşbirliği Yapmak	65
Eşit Partnerler Olarak Aileler ve Anne-Babalar	65
Aile İşleyişi	68
Ailelerde “İyi Karşılandım” Duygusu Yaratmak	68
Ailelerin Güvenini Kazanmak	72
Yönteminizi Oluşturmak	76
Ebeveynlerin Farklı Tepki Verme Sebepleri	80
Cinsellik	83
Engelli Öğrencinin Kardeşleriyle Çalışmak	85
Aile Çeşitliliği	86
Son Yorum	89
7. Geniş Bir Bakış Açısıyla Alanda Fark Yaratmak	91
Liderlik	92
Savunuculuk	93
İşbirliği ve Ekip Çalışması	97
Sistemli Değişim – Sen ile Başlamak	99
Son Yorum	102
Kaynak A: Mesleki Kuruluşlar	103
Kaynak B: Profesyonel Okul Danışmanı ve Özel Eğitim Gereksinimi Olan Öğrenciler Hakkında AODB (ASCA) Bildirgesi	105
Kaynak C: AODB’nin (ASCA) Okul Danışmanlarına Yönelik Etik Standartları	109
Kaynakça	121
Önerilen Kaynaklar	127
Dizin	129

Önsöz

Okul danışmanı yetiştiren bir eğitimci olarak öğrencilerin mezun olduktan sonra alanda yeterli olabilmeleri için gerekli tüm bilgileri edinmelerinin çok da kolay olmadığına farkındayım. Ancak sıklıkla göz ardı edilen engelli öğrencilerle çalışma konusuna değinmek gerekir. Günümüzde engelli bireylerin sayısı gittikçe artmaktadır. Bu bağlamda okul danışmanlarının görev ve sorumlulukları da değişmekte ve genişlemektedir. Güncellenmiş olan bu kitap, bu konularda yeni bilgiler sunmaktadır. Dr. Baumberger ve Dr. Harper alanda çalışan ve çalışacak olan danışmanlara, okunduktan sonra hemen uygulanabilecek somut ve yararlı bilgiler vermekte, bu alandaki açığı kapatmaktadır.

Bu el kitabı mükemmel pratik uygulamalarla kuramsal bilgileri birlikte vermekte ve anlamlı fikirler geliştirmeye yardım etmektedir. Danışmanlar bu kitabı okumakla, özel gereksinimli öğrencilerle çalışmalarında kesinlikle daha etkin ve daha başarılı olacaklardır. Genellikle danışmanlardan tüm öğrencilerle olduğu kadar özel gereksinimli öğrencilerle de ilgilenmeleri istenmekte ve beklenmektedir. Rolü ne olursa olsun (alanda hizmet, gözlemleme, alanı savunma vs.) danışmanlık yapan ve yapacak olan herkes bu kitabı mutlaka okumalıdır.

Sertifikalı bir okul danışmanı ve lisanslı bir okul psikoloğu olarak kitabın, net ve doğru yönlendiren tarzına teşekkür ederim. Her bir bölümü okurken, bir diğer bölümü de okumak için sabırsızlandım. Okul danışmanının rolleri ve özel eğitimle ilgili geniş bilgiler veren bu kitabı elinizden düşüremeyeceğinizi düşünmekteyim. Bu kitap, meslekte tam da gereksinim duyduğumuz türden bir kitaptır. Kitabı okuduktan sonra özel gereksinimli bireylerle çalışma konusunda büyük bir yeterlik duygusu yaşayacaksınız.

Özel eğitim ve okul danışmanının rolü konusunda okuduğunuz ve edindiğiniz bilgileri arkadaşlarınız ve meslektaşlarınızla da paylaşmanızı öneririm. Danışmanlık eğitimi alan öğrencilerden alanda çalışmakta olan uzmana, okulla ilgili çalışan herkes bu çok değerli eser için size teşekkür edecektir.

Doç. Dr. Jay Trenhaile
İnsan Kaynakları Geliştirme ve Danışma Bölüm Başkanı
South Dakota Eyalet Üniversitesi

Giriş

Bu kitap fiziksel, duygusal ve bilişsel engelli öğrencilerle çalışan okul danışmanları için güvenli ve çok boyutlu rehberlik bilgileri içermektedir. Kitapta; el altında bulunması çok yararlı olan kolay referans kaynakları da yer almaktadır. Engelli çocukların anne babaları, öğretmenleri ve okul danışmanlarıyla ilgili daha geniş konuları içeren bu ikinci basımdan dolayı mutluyuz.

1999'da gerçekleştirilen ilk basımdan bugüne, engelli bireyleri ilgilendiren bazı kanunlar yeniden düzenlenmiş ve güçlendirilmiştir. "Hiçbir Çocuk Geride Kalmasın" (NCLB= No Child Left Behind) hükmü kanunlaşmış, engellilik kapsamında incelenen durumlar genişletilmiştir. Bunun sonucunda engelli öğrencilerin desteklenmesi ve bu öğrencilerle çalışılması konularında birçok yararlı web sitesi, ve yeni kaynak oluşmuştur. Sözü edilen bu kaynaklar ve ilgili bilgiler kitapta sunulmaktadır.

Bu basımda ek olarak okuyucular, engelli öğrencilere en iyi nasıl hizmet verilir konusunda okul danışmanlarına yardımcı olacak bazı yeni öğeler bulacaklardır. Engelli öğrencilerin danışma ihtiyaçları ve bu ihtiyaçların danışman tarafından anlaşılabilmesi konusunda güncel bilgiler vermeye çalıştık. Bu bilgiler, engelli öğrencilerin ve okul danışmanlarının olduğu kadar, anne-babaları da yakından ilgilendirmektedir.

KİTABIN İÇERİĞİ

Umarız bu kitap okul danışmanlarına, tüm öğrencilere yönelik kapsamlı bir danışma programı uygulamada iyi bir başlangıç noktası oluşturacaktır.

Tamamen yenilenmiş olan 1. Bölüm'de özel eğitimle ilgili kanunlar ve tüzükler bulunmaktadır. Bu bölümde disiplinler arası ve özel gereksinimli bireylerle de çalışan bir okul danışmanı için çok önemli bilgiler ve yeni değişen hukuksal boyut yer almaktadır.

2. Bölüm'de öğrenme güçlükleri incelenmiştir. Öğrenme güçlüklerinin saptanmasında danışmanın rolü ve danışma planları geliştirme ele alınmıştır.

3. Bölüm'de uygun değerlendirme teknikleri yer almaktadır. Ayrıca, değerlendirme bulgularının raporlaştırılması konusunda danışanlara rehberlik edebilecek, geniş ve günümüze uyarlanmış bir örnek olay çalışması sunulmaktadır.

4. Bölüm'de okuyucular, bizim geliştirdiğimiz TREAT modelini bulacaklardır. Bu model; veriler ışığında yapılabilecek en uygun müdahale tekniklerini kapsamaktadır (TREAT; Theories=kuramlar ve kavramlar, Relationships=ilişkiler, Environment=çevre, Adjunct Services=destek kaynaklar, Treatable goals and objectives=ulaşılabilir hedefler ve amaçlar).

TREAT modeli, tanı almış öğrencilerden, anne-babalardan, öğretmen ve danışmanlardan edinilen bilgi ve yorumlar ışığında etkili uygulama hedefleri geliştirmede yararlı bir kaynaktır. Bu bölümde taslak bir TREAT modeli örneği sunulmaktadır.

5. Bölüm'de engelli öğrencilere yönelik kullanışlı ve ölçülebilir danışma hedeflerinin tanınması, düzenlenmesi ve uygulanması yer almaktadır. Bu bölümde duygusal ve davranışsal içerikli örnek hedefler sunulmaktadır. Ayrıca hedef oluşturulması çalışmalarına danışmanların da katılımlarının önemli olduğu konusunda açıklayıcı bilgiler bulunmaktadır.

6. Bölüm'de danışmanları, ailelerle ve öğrencilerle çalışırken hem çözüm odaklı çalışmaları hem de sistemi algılamaları konusunda cesaretlendirici bilgiler bulunmaktadır. Ek olarak, ailelerin güvenini kazanma, engelli kardeşi olan çocukların ihtiyaçlarını görebilme konusunda örnekler bulunmaktadır.

7. Bölüm'de okul danışmanına, engelli öğrencilerin gereksinimleri konusunda liderlik edebilme, onların haklarını savunabilme, iş birliği kurabilme, değişim sağlayabilmede yol gösteren ve cesaretlendiren bilgiler verilmektedir.

Profesyonel okul danışmanları, öğrencilerin yaşamında önemli değişiklikler yapabilirler ve yapmaktadırlar. Ancak bazen danışmanlardan beklentiler çok fazla olabilmektedir. Hatta bazen danışmanlar, uygun olmayan beklentilerle de karşı karşıya gelebilmektedirler. Bu kitabı okumak, verilen bilgileri edinmek danışana, okulda gelişen sorunlar karşısında ne yapabilecekleri konusunda yeni bir inanç, öz-güven sağlayacaktır. Böylelikle danışmanlar hem kendi rollerinin değerini gösterebilecekler, hem de daha geniş anlamda kapsamlı bir danışma programına, öğrencilere, ailelere, okullara ve topluma yararlı katkılarda bulunabileceklerdir. Bazı konularda daha derin bilgilere ulaşmak isteyenler için bir de okuma listesi eklerde sunulmaktadır.

Bu kaynağı güncelleme fırsatı yakalayabildiğimiz için mutluyuz. Kitabın, tüm öğrencilere yönelik etkili danışma hizmeti hedeflerini karşılamada yararlı olacağını umuyoruz.

Teşekkür

Birçok anne-baba ve okul danışmanı çalışmamıza katkıda bulundu. Özellikle Hande Briddick, Catherine Crews, Gary Gibson, Julie Gnadt, Jill Kessler, Nadine Porter ve Larry Rogers'a ilgileri ve anlayışları için teşekkür ederiz. Emily Levine ve Jay Trenhail'ye projenin tümünde yaptıkları profesyonel katkı ve kişisel destekleri için şükranlarımızı sunarız.

Bize düşünme, yazma, araştırma konularında fırsat yaratan editörümüz Stacy Wagner'a teşekkür ederiz. Melanie Birdsall'a kitabın düzenlenmesinde gösterdiği titizliğe teşekkür ederiz.

Corwin Press, aşağıda isimleri bulunan eleştirmenlere görüşleri ve rehberlikleri için teşekkür eder;

Greg Conderman
Associate Professor of Special Education
Northern Illinois University
DeKalb, Illinois

Mary Lanham
Guidance Counselor
Orange Park Elementary School
Orange Park, Florida

LeAnn Pollard
School Counselor
Hogan-Spring Glen Elementary School
Jacksonville, Florida

Yazarlar Hakkında

Julie P. Baumberger; Ross School of Medicine'da (Dominica, West Indies) doçenttir. Aynı okulun Davranış Bilimleri Bölümü ve Danışma Merkezi'nde çalışmaktadır. Aynı zamanda Capella Üniversitesi Harold Abel Psikoloji Okulu'nda da ders vermektedir. Lisanslı ve profesyonel bir psikolojik danışman ve okul danışmanı olan Baumberger, orta ve ilkokullarda uzun yıllar danışmanlık yapmıştır. Daha sonra meslek yaşamını çocuk, genç ve yetişkin bireylerin danışmanlığı konusunda sürdürmüştür. Günümüzde, engelli genç ve yetişkinler, okul danışmanı yetiştirme, tıp eğitimine devam eden genç yetişkinlerin ruh sağlığı problemleri konularında araştırmalar yapmaktadır.

Ruth E. Harper; South Dakota State University'de İnsan Kaynakları Gelişimi ve Danışmanlık Bölümü'nde profesör olarak görev yapmaktadır. Aynı zamanda üniversitedeki öğrencilerin, meslek alanlarıyla koordinasyonunu sürdürmektedir. Harper, ortaokul ve üstü kurumlarda uzun yıllar danışman ve yönetici olarak görev yapmıştır. Harper'ın araştırmaları ve makaleleri, üniversite öğrencilerinin ruh sağlığı sorunları, Amerikan Yerli üniversite öğrencileri ve meslek danışmanlığı üzerinde odaklanmaktadır.

Bu kitap, bize öğrenmenin birçok yolu olduğunu öğreten çocuklarımıza,

Laura ve Jay, Adam, Jennie, Jordan'a

ve

Libby, Betsy ve Maggie'ye ithaf edilmiştir.

Çevirenin Ön Sözü

Dünyaya kimimiz esmer, kimimiz sarışın ya da kumral olarak geliriz. Bir kısmımız uzun boylu, bir kısmımız orta veya kısa boyluyuz. Bu önlenemez farklılıklar, aslında dünyamıza hoş bir mozaik görüntüsü vermektedir. Ancak bazen de olumsuzlukları içerir bu farklılıklar. İşte o zaman özel eğitimden söz etmemiz gerekir. Bir çocuğun “niçin bu sarışın” diyerek eğitim hakkının engellenmesi nasıl tuhaf ve kabul edilemezse, bazı yetersizlikleri olan çocukların da eğitim hakkı engellenmemelidir. Günümüzde artık özel eğitime verilen değer, bir gelişmişlik kriteri olarak kabul edilmektedir. Zaten gerek insan ve çocuk hakları bağlamında, gerekse olası ekonomik katkıları ve demografik gerçekler boyutunda bakıldığında, bu çocukların özel eğitimlerinin kaçınılmaz bir gereklilik olduğu çok açıktır.

Okullarda görev yapan rehberlik ve psikolojik danışma uzmanları geniş kapsamlı çalışmaktadırlar. Bilimsel ve işe vuruk bir rehberlik ve psikolojik danışma programı tüm çocukları kapsamalıdır. Özel gereksinimleri olan öğrenciler de bu kapsamın içerisinde yer almaktadırlar. Diğer bir söylemle özel gereksinimi olan çocuklar, rehberlik ve psikolojik danışma uzmanlarının (şimdilerde rehber öğretmen deniliyor) görev alanlarının içerisindeyler. Olumsuz yaşam koşulları, savaşlar, GDO’su değiştirilmiş yiyecekler, alışkanlık yapan ve endokrinolojik sisteme zarar veren yiyecek-ıceceklerin çeşidinin ve kullanımının çok artması, kazalar özel gereksinimli birey sayısını gitgide arttırmaktadır. Yani rehberlik ve danışma alanında çalışan kişilerin görevleri bu alan yönünde hızla artmaktadır.

Lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimi de dahil olmak üzere 32 yıldır özel eğitim alanında hizmet vermekteyim. Özel eğitim merkezi açma ve çalıştırma, değişik üniversitelerde ders verme, farklı dernek ve kuruluşlarda çalışmalar yapma şeklinde süren meslek yaşamım, 2002 yılından günümüze Doğu Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışma Programı’nda özel eğitimle ilgili dersler verme biçiminde sürmektedir. Mezun olup giden öğrencilerimle iletişimim güçlü bir şekilde artarak devam etmektedir. Bu eski öğrenci-yeni meslektaşlarım alanda çalışan psikolojik danışmanlar olarak (rehber öğretmen sıfatını kullanmak istemiyorum) görevlerini sürdürmektedirler. Onlardan gelen geri bildirimlere baktığımda, meslek eforlarının büyük bir bölümünün özel eğitimle

ilgili çalışmalar olduğunu (özellikle dikkat dağınıklığı, hiperaktivite bozukluğu ve öğrenme güçlüğü başta olmak üzere) görmekteydim. Tam da bu sırada “Özel Eğitimde Rehberlik ve Psikolojik Danışma” dersini verme görevini üstlenmiştim.

Kaynak araştırması yaparken, bu konuda Türkçe kaynakların çok sınırlı olduğunu fark ettim ve yabancı kaynaklara yöneldim. Şu an elinizde bulunan kitabı okudukça, net bilgiler veren, işe vuruk, uygulama kolaylığı olan bilgiler içerdiğini gördüm ve bu eseri alanımıza kazandırmaya karar verdim.

Kitabın orijinalinde kullanılan “professional school counselor” kelimesini bazı yerlerde “rehberlik uzmanı” çoğu yerde de “danışman” olarak çevirdim. Günümüzde bu meslek “rehber öğretmen” olarak geçmektedir.

Kitap A.B.D’de yazılıp yayımlandığı için bu ülke kanunları, yasaları, tüzükleri yer almaktadır birinci bölümde. Kitabın orijinalitesini bozmamak adına bu bölümün de çevrilerek basılması gerekmekteydi. Aslında gerekliliğin ötesinde, alanda gelişmiş bir ülkenin ne gibi yasallaştırma yollarına gittiğini görmek adına bu bölümün de okunması ve yararlanılması gerektiğini düşünmekteyim. Bu konuda ülkemizde başvurulabilecek kaynak, Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’dir.

Bir taraftan üniversitedeki yükümlülüklerimi sürdürmek diğer taraftan da farklı bir uğraşı gerektiren çeviri işlerini yapmak, anlaşılabileceği üzere çok zaman aldı. Bu bağlamda, gecikmelere rağmen anlayışını sürdüren PEGEM Yayınevi yöneticilerine ve çalışanlarına, daha anlaşılabilir bir Türkçe kullanılmasında değerli yardımlarda bulunan Lefke Gazi Lisesi Edebiyat Öğretmeni Sayın Oğuz COŞAN’a, bilimsel ve dostça katkılarından dolayı Doğu Akdeniz Üniversitesi öğretim üyesi Doç. Dr. Sayın Hamit CANER’e ve titiz bir redaksiyon çalışmasıyla destek sağlayan Sayın Doç. Dr. Kasım KIROĞLU’na teşekkür ederim.

Psikolojik danışma ve rehberlik uzmanlarının; çocukların, gençlerin sağlıklı biçimde yetişebilmeleri, kendilerine, ailelerine, ülkeye, insanlığa katkıda bulunabilmeleri bağlamında önemli sorumlulukları vardır. Benim de hevesle okuduğum ve çevirisini yapmaya çalıştığım bu bilimsel eser, umarım bu sorumluluklar konusunda yardımcı olur.

Dr. Ali H. CİVELEK

Mayıs 2016

BİRİNCİ BÖLÜM

Engelli Öğrencilerle Çalışmanın Yasal İçeriği

Y oğun geçen bir başka okul gününün sonu daha... Ofise doğru yürürken, zihninizden, günün yapılacaklar listesini kontrol ediyorsunuz. Öğretmenlerle tanıştınız, sınıf rehberliği yaptınız, küçük grupları aile sistemlerindeki değişiklikler hakkında aydınlattınız, sınıf içi çatışma çözümü için bir program üzerinde çalıştınız ve ailelerle telefon görüşmeleri yaptınız. Birkaç kesinti dışında verimli bir gün oldu. Eve gitmeden önce mesajlarınıza bakmak ve son bir kahve içmek için ofise uğradığınızda mesaj kutunuzda sizi telaşlandıracak bir şeyle karşılaştınız: Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP) konusunda bir toplantıya davet! Okulunuzdaki tüm öğrencilerin başarılı olmasını çok önemsiyorsunuz ve kendini işine adanmış bir eğitimcisiniz. Ancak; bu toplantılar, size özel gereksinimleri olan öğrenciler hakkında yeterli eğitiminiz olmadığını hatırlatıyor.

BEP toplantılarına her katıldığınızda sizden zamanınız ve yetenekleriniz adına hep farklı istekler geliyor. Geçen haftanın öğrencisi kendine güveni düşük, okula karşı ilgisiz, görevini yerine getirmeyen ve otoriteyi reddeden biri. Sizden beklenen şu idi; konuyu ele alarak özel ve genel eğitim öğretmenleriyle ortak çalışma sonucu verilecek eğitimin teşvik edici olması. Yarının BEP toplantısının konusu; başka bir öğrencinin ihtiyaçlarının ve güçlü noktalarının saptanması. Siz dikkat edilecek noktaları ve yardımcı yeni alanları tespit edeceksiniz. Söz konusu BEP’de sizin sorumluluklarınız şunlar olabilir:

- Sosyal beceriler için öğrenciyi küçük bir gruba koymak ve önderlik edebilecek bir akranıyla eşleştirmek.
- Bireysel danışmayla takip etmek.

BEP üzerinde birlikte çalıştığınız grup başkanı size şöyle bir soru sorabilir: “Öğrenciyi haftada bir veya iki kez görebilecek misiniz?” Birlikte çalıştığınız bir başkası size “hedef belirlerken daha çok nelerin üzerinde durmam gerek” diye sorabilir. Kendini okula, öğrencilerine ve işine adanmış birisi olmanız bağlamında

sürekli artan sorumluluklarınız, iş yükünüz size bir an şunu düşündürebilir: “Bu veya başka bir öğrenciyi yıl boyunca, haftada bir kez bile görmek istemiyorum. Artık bu öğrenci için yapılabilecekler konusunda kesin ve net hedefler olsun istiyorum.”

Bu kitap, böyle sorunlarla karşılaşmanız durumunda önlemleri bilerek, şevkle ve umutla çözebilmeniz amacıyla yazılmıştır. Öğretmenler, yöneticiler, aileler, ve özel ihtiyaçları olan öğrencilerle *işbirliği içinde* ve *etkili biçimde* çalışabilmeniz için bir ilk adımdır. Kitap, karşınıza en fazla çıkabilecek engelli öğrenci tipleri ve öğrenci özellikleri üzerine yoğunlaşmıştır. Amaç; okul danışmanlarına, görevlerini yaparken, işin yasal boyutları, bilinen kurumlar, profesyonel kuruluşlar hakkında daha fazla bilgi vermektir. Örn ASCA; American School Counselor Association (Amerikan Okul Danışmanları Derneği) ve Council for Exceptional Children CEC (Özel Eğitime Gereksinim Duyan Çocuklar Komisyonu). Bu kitapta AODAB'nin okul danışmanları ve özel ihtiyaçları olan öğrenciler hakkındaki açıklamalarına da bakacağız. Ayrıca AODAB'nin internet sitesine girerek (www.schoolcounselor.org) “Okul Danışmanları İçin Etik Standartlar” konusunu okumanızı öneririz (Kaynak C).

Bugünün danışmanları:

- Normal gelişim gösteren öğrenciler konusunda yeterli olduklarını gösterebilmeli,
- Farklı engelleri olan öğrencilerle de etkili bir biçimde çalışabileceklerini gösterebilmeli,
- Normal dışı gelişim gösteren öğrencilerin sosyal, duygusal ve davranışsal gereksinimlerini gerek hukuk ve gerekse okul çerçevesinde anlayabilmeli ve belirleyebilmelidirler.

Bu ilk bölümde; öğrencilerin özel eğitim haklarını elde edebilmeleri ve ilgili hizmetler konusunda kısa tarihsel ve kurumsal bilgiler bulunmaktadır. Ayrıca okul danışmanlarını ilgilendiren kanunların altı çizilerek, disiplinler arası yaklaşımın nasıl uygulanacağı açıklanmakta ve her bir ögenin neden önemli olduğuna değinilmektedir. Son olarak bu bölümde, yasaların özel gereksinimli öğrencilere nasıl yardım ettiği konusu tanıtılmakta ve okul danışmanlarının değerli katkıları anlatılmaktadır.

ENGELLİ BİREYLERİN EĞİTİMİNİ GELİŞTİRME YASASI (EBEGY) “THE INDIVIDUALS WITH DISABILITIES EDUCATION IMPROVEMENT ACT (IDEA)”

Engelli öğrenci kavramı; fiziksel, bilişsel, davranışsal ve duygusal güçlükleri içermektedir. Bu tip öğrencilerin eğitimsel, sosyal ve duygusal olmak üzere türlü ihtiyaçları vardır. Bu ihtiyaçları karşılamak amacıyla okullar, bazen bu tip öğrencileri kısmen veya tamamen okuldan uzaklaştırabilmektedirler. Söz konusu kısıtlamanın yaşanmaması bağlamında EBEGY 1975’te tanıtıldı, 1990’da kesinleşti. 1997 yılında yenilenerek tekrar yürürlüğe girdi. Bu yasayla, 0–21 yaş arası tüm engelli bireylerin en az kısıtlayıcı çevreden (EKÇ) yararlanabilmeleri için okullar ve tüm okul çalışanları sorumluk çerçevesine girmiştir. Birçok deneyimli danışman kendine şunu sorabilir: “Bu yasa benim bildiğim P.L 94–142 (Tüm engelli öğrenciler yasası 1975) ve EBEGY (1997) mi kastediyor? Cevap “evet”. 2004’te EBEGY, engelli bireylerin eğitimi geliştirme yasası genişletilerek yeniden yürürlüğe konuldu. Bu yasaya <http://www.nichcy.org\ide.htm> adresiyle ulaşılabilir.

Ücretsiz ve Uygun Devlet Okulu Eğitimi

EBEGY’nin bütün amacı engellerinin türü ve şiddeti gözetilmeden tüm öğrencilere ücretsiz ve uygun devlet okulu eğitimi garanti etmektir. Kısaca FAPE olarak bilinir (Free and Appropriate Public School Education). Ancak yine FAPE olarak adlandırılan ve başka bir organizasyon olan (Families and Advocates Partnership for Education) ile karıştırılmamalıdır, ki bu kuruluş da engelli öğrenciler için eğitim hizmetlerinin geliştirilmesiyle ilgilenmektedir. Bu eğilim de önceki yasaların amacıyla paraleldir. Ancak bu yeni kanunda engelli bireylerin bireyselleştirilmiş eğitim programları, tanılanmaları ve değerlendirilmeleri konularında değişikliklere ve düzeltmelere gidilmiştir. Yeni yasayla birlikte 14 yaş sonrasında ortaokul sonrası eğitime devam etme koşulları değiştirilmiştir. Engelli öğrenciler için ortaokul sonrasında üç yıl süren bir eğitim planlanmıştır. Ortaokul eğitimi süresinde öğrencilerin eğilimlerini ve başarılarını içeren bir dosya hazırlanmış olmalıdır. Engelli öğrenci ortaokulu bitirdiğinde verilecek karneye bu dosya eklenecektir. Üç yıl olan bir üst eğitim kurumuna bu şekilde başlanacaktır.

Bu yasa ayrıca, okul danışmanlarının da görev aldığı disiplin işlerinden, anne baba katılımından, danışmanın okul–aile işbirliğini kurma çalışmalarından da bahseder. Değişikliklerin açıkça görülebileceği uygun internet siteleri vardır. Bunlar; Wrightslaw (www.wrightslaw.com), Reed Martin (www.reedmartin.com) ve National Committee of Parents and Advocates to protect IDEA (www.speedvoters2.org).

EBEGY ve Okul Danışmanları

Değerlendirme ve Yerleştirme

Yıllar içinde engelli öğrencilerin akademik gelişimi ve yaşam becerilerine destek olmak amacıyla birçok yerleştirme biçimleri geliştirilmiştir. Bu seçenekler, okula bağlı olmayandan başlayarak, normal sınıfta bütünleştirilmiş eğitime kadar geniş bir yelpaze oluşturmaktadır. EBEGY, bir üst eğitim basamağına atlamada çok önemli olan bireyin değerlendirilmesi aşamasında, alanda uzman kişilerin ve okul danışmanlarının görev almasını sağlamaktadır. Okul psikologları

“EBEGY, bir üst eğitim basamağına atlamada çok önemli olan bireyin değerlendirilmesi aşamasında alanda uzman kişilerin ve okul danışmanlarının görev almasını sağlamaktadır.”

eğitimle ilgili psikolojik değerlendirmele-ri yürütürken, okul danışmanları ise öğrenciyi yönlendirme ve savunmada önemli görevlerini sürdürürler. Çocuklar değerlendirmeye alınmadan önce aileler mutlaka bu konuda bilgilendirilmiş ve izinleri alınmış olması gereklidir. Ancak bu yasa çok nadir de olsa özel durumlarda ailenin izni alınmadan da bazı değer-

lendirmelere ve uygulamalara olanak sağlamaktadır. Elbette ailelerle çalışmak için onların izinlerini alma konusunda her türlü çaba gösterilmelidir.

Dahil Etme ve En Az Kısıtlayıcı Ortam

EBEGY'nin yürürlüğe konmasıyla gitgide daha çok engelli öğrenci engelli olmayanlarla birlikte eğitim görmektedir. Eskiden en iyi uygulama; hafif öğrenme sorunu olan çocukların normal sınıfta, daha ciddi sorunları olan çocukların ayrı olarak bir kaynak sınıfta veya genel okul ortamının tamamen dışında bir yerde eğitim alması idi. Daha sonra bu uygulama eleştirilmiş ve özel gereksinimli öğrencilerin akranlarıyla aynı sınıfta eğitim görmelerine karar verilmiştir. Bu konu en az kısıtlayıcı eğitim ortamı kavramı ile doğrudan ilgilidir ki bu da EBEGY'nin bir başka yasal yönüdür. Tam dahil etme, şu anda özel eğitim reform hareketine yön veren birçok ailenin ve eğitimcinin amacıdır. Sonuç olarak Amerikalı Engelli Bireyler yasası 2002 raporu (daha sonra bu bölümde anlatılacak) göstermiştir ki engelli öğrenciler eğitim sürelerinin %80'ini normal sınıflarda engelsiz akranlarıyla birlikte geçirmektedirler. Daha önce bu şansa sahip engelli öğrenci yüzdesi %21 iken sonra bu rakam %45'e yükselmiştir. Aslında engelinin ağırlığı sınıftaki eğitim öğretim uygulamalarını takip edemeyecek düzeyde olan, bu tip bir yerleştirmede başarı sağlayamayacak olan öğrenciler normal sınıflardan alınmalıdırlar. Bu tip durumların yorumu bölgeden bölgeye değişse de sonuçta dahil etmenin, üzerinde anlaşılan bir yöntem olduğu açıktır. Engelli öğrenciler için daha az kısıt-

layan eğitim ortamı konusunda birkaç öneri vardır. Birincisi okul danışmanlarından çocukların davranışlarını kontrol edebilme için disiplinler arası bir çalışma grubu geliştirmeleri istenebilir. Bazı sınıf öğretmenleri çocukların sergileyecekleri birtakım sosyal ve duygusal hareketleri idare edebilme konusunda kendilerini yeterli derecede donanımlı hissetmeyebilirler. Bu gibi durumlarda oluşturulacak çalışma grupları çok yararlı olabilecektir. Danışmanlara yönelik ikinci bir öneri ise sınıf rehberliği aktivitelerini güncellemeleridir. Çünkü sınıflarda değişik yetenekleri olan çocuklar daha fazla olacaktır. Her şey hesaba katılırsa, okul danışmanları öğretmenlere öğrencilerin duygusal, sosyal ve bilişsel gelişimleri düşünülerek bir danışma sunabilirler.

EBEGY Kapsamında Verilen Hizmetlere Uygun Olma

EBEGY aşağıdaki engellere sahip çocukları ve gençleri içerir. Eğer ki engeli ciddi şekilde akademik gelişimini engelliyorsa:

- Zihinsel yetersizlik
- İşitme sorunları
- Belirgin öğrenme zorlukları
- Konuşma ve dil sorunları
- Ortopedik sorunlar
- Ciddi duygusal sorunlar
- Otizm
- Duymazlık-görmezlik (sağırlık-körlük)
- Travmatik beyin hasarı
- Görme sorunları
- Diğer sağlık sorunları (DSS) orak hücreli kan anemisi, astım vb. ve/veya çoklu engeller

Bazı okul idarecileri sadece bilişsel ve fiziksel engelli öğrencilerin bu hizmetlere uygun olduğunu düşünebilirler. Ancak bu tip düşünceler çok da gerçekçi değildir. Bilişsel ve fiziksel sorunlar, bu hizmetlerden yararlanma kriterlerinden sadece ikisidir. Orta batı eyaletinde bir okul, dosyasında davranışsal problemleri ve saldırganlık sorunları olan bir öğrenciyi okula kabul etmedi. Öğrenciye depresyon ve davranış bozukluğu teşhisi konulmuştu. Ancak; bilişsel ve fiziksel bir engel bulunmadığından öğrenci okuldan yararlanamadı. Aile bu durumdan dolayı dava açtı ve davayı kazandı. Mahkeme ciddi duygusal rahatsızlık durumunun, bu yasa bağlamında ele alınmasını uygun gördü.

Sadece "Risk Altında Olmak" Bu Yasadan Yararlanılabileceği Anlamına Gelmez

Yasaya uygunluk konusunda; öğrencinin yetersiz ve/veya kesintiye uğramış eğitimi, sınırlı İngilizce bilgisine sahip olması onun engelli olduğunu kanıtlamaz. Kültürel, çevresel veya ekonomik sorunlara dayalı öğrenme güçlükleri de öğrenciyi engelli olarak vasıflandırmaz. Örn. fakirlik içinde yaşayan göçmen bir işçinin, İngilizcesi yetersiz çocuğunun bazı sorunlarının olması, onun engelli olarak kabul edilmesini gerektirmez. Elbette bu tip şartlar altında yaşayan çocuklara danışmanlık yapacaksınız ama bu çocuklar otomatik olarak özel eğitime yerleştirilmeyeceklerdir.

Disiplinler Arası Heyet

Bir öğrencinin EBEGY hizmetlerinden yararlanmaya uygun olduğuna karar verildiğinde disiplinler arası (BEP heyetleri veya bazı bölgelerde çocuk değerlendirme heyetleri adı verilen) bir heyet oluşturulur. Okul danışmanı, özel ihtiyacı olan çocuklara yardımcı olan tüm personelle yakın çalışma imkânına sahip olmalarından dolayı, bu konuda ihtiyacı olan ebeveynlerin genellikle ilk iletişim kurdukları kişilerdir. Bundan dolayı okul danışmanının katılımı da giderek artacaktır.

Danışmanların özel ihtiyaçları olan bir öğrenciyle neden ve nasıl çalıştıkları durumdan duruma fark eder. Fakat çeşitli sebeplerden dolayı danışmanlardan hazırlıklı bir şekilde disiplinler arası çalışan heyetlerde yer almaları artan bir şekilde istenmekte ve bu heyetlerde anlamlı ve uygun roller oynamaları beklenmektedir.

EBEGY özel ihtiyaca sahip bir öğrenci tespit edildiğinde disiplinler arası bir heyet kurulmasını öngörmektedir. Heyet üyeleri aşağıdakilerden oluşmalıdır:

- Ebeveynler
- Bir veya daha çok sınıf öğretmeni
- Özel eğitim öğretmeni
- Okul psikoloğu (veya değerlendirme sonuçlarını yorumlayabilecek bir kişi)
- Öğrenci hakkında karar verme yetkisi olan bir idareci.

Heyetteki diğer üyeler şunlar olabilir; bir konuşma ve dil klinisyeni, bir fizyoterapi uzmanı, bir uğraşı terapisti, bir okul danışmanı, ailelerin ve okulun isteğine bağlı olarak da bir hekim. Öğrenci de mümkün olduğunca dahil edilmelidir. Heyet, uygun hizmetleri öğrencilere sunmak için resmi ve gayri resmi değerlendirme sonuçlarını bir araya toplar. EBEGY, disiplinler arası çalışan heyet üyelerine sorumlu oldukları beceri alanını içermeyen durumlarda katılmama iznini verir.

İşbirliği

Birlikte çalışma, hizmetleri koordine etmekten veya çeşitli paydaşlarla çalışmaktan daha fazlası olup BEP sürecinin önemli bir parçasıdır. Birlikte çalışma,

EBEGY engelli öğrencilerin gelişimsel rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinden dışlanmasını yasaklamaktadır.

her katılımcının istekli ve özverili olmasını talep eder. İşbirlikçi disiplinler arası heyet fikri her katılımcının fikirlerine, verilerine eşit değer verir, buna ebeveynler de dahildir. Her bir üye amaçlara ulaşmakla ve yaratıcılıkla sorumludur. Tecrübeler ve araştırmalar

okul danışmanlarının disiplinler arası heyetlerde, engelli öğrencilerle ya aşırı ilgili olduklarını ya da çok az ilgilendiklerini göstermiştir. Bu öğrencilerle çalışmada, sağlanması gereken denge hakkında bilgi American School Association'da (ASCA 2004) (Amerikan Okul Danışmanları Birliği AODB) özetlenmiştir.

BÖLÜM 504

Bölüm 504, engelliler için ilk kez, hakların ve koruyucu maddelerin yer aldığı 1973 tarihli Mesleki Rehabilitasyon Kanunu'nun bir bölümüdür. Kanuna göre, 504 statüsüne uygun olabilmek için bir öğrencinin yürüme, görme, duyma, öz-bakım, nefes alma, öğrenme, konuşma, el beceri yetenekleri gibi yaşamsal önemi olan konularda bireyi ciddi biçimde kısıtlayan fiziksel veya ruhsal engeli olduğunu gösteren belgesi olmalıdır. Doğal olarak, öğrenmeyi etkileyen bu durum öğretmen ve danışmanlar için büyük önem taşımaktadır. Kanuna göre, hiç kimse engel teşkil eden bir durum yüzünden devletten destek alan bir programdan veya faaliyetten dışlanamaz. Pek çok okul devletten para desteği almaktadır dolayısıyla bu kanuna uymak zorundadır. Bölüm 504'ün tam metnine <http://ericec.org/faq/sectn504.html> adresinden ulaşılabilir.

Bölüm 504'e Uygunluk

EBEGY'nin kapsamadığı durumlar aşağıdaki gibidir;

- Bulaşıcı hastalıklar (HIV ve tüberküloz gibi)
- Tıbbi durumlar (astım, diyabet ve epilepsi gibi)
- Dikkat eksikliği bozukluğu (DEB) ve dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu (DEHB). Ancak DEB/DEHB'li bir çocuk sayfa 5'de anlatıldığı üzere, Diğer Sağlık Sorunları (DSS) kategorisinden faydalanabilir.
- Uyuşturucu/alkol bağımlılığı

- Kronik sağlık rahatsızlıkları (Ancak durum akademik performansı olumsuz yönde etkiliyorsa bazıları EBEGY'nin kapsamına girmektedir.)

Bölüm 504 ve EBEGY Arasındaki Farklar

Daha önce belirtildiği üzere, öğrencinin öğrenme sürecini etkileyen herhangi bir engelleyici durum Bölüm 504 kapsamında incelenir. Buna uygunluk EBEGY'den, katılımı eşitlemeye çalışması ve normal sınıfta engelleri kaldırmaya odaklanması açısından farklıdır. EBEGY müfredatta önemli değişiklikler gerektirebilirken Bölüm 504 mevcut müfredatta makul düzenlemeler öngörür. Dolayısıyla EBEGY engelli öğrenciler için öğrenme ortamında köklü yeniden yapılandırma içeren özel öğretim gerektirebilir. Bölüm 504 ise engelli öğrencilerin büyük değişiklikler yapılmadan mevcut öğretim ortamına tam katılımını sağlamaya çalışır.

Bölüm 504'te, makul düzenlemeler; sınavda daha fazla zaman verilmesi veya sınavın yerine geçebilecek alternatif değerlendirme yollarının bulunmasını içerir.

Makul düzenlemeler sınavda daha fazla zaman verilmesi veya sınavın yerine geçebilecek alternatif değerlendirme yollarının bulunmasını içerir. Böylece görülmektedir ki Bölüm 504 engeli, EBEGY'dan daha geniş tanımlamaktadır. Eğer engeller öğrencinin (DEB, DEHB, AIDS, hepatit vb. gibi durumda olan) öğrenme becerisini veya temel hayati etkinliklerde yer almasını kısıtlamaya devam eder ise bu hizmetlere hak kazanır.

Uygun Düzenlemelerin Belirlenmesi

Bölüm 504'ten yararlanma hakkı olduğu düşünülen her bir öğrenci için uygun düzenlemeler, ebeveynlerin de içinde bulunduğu disiplinler arası heyet tarafından belirlenmektedir. Genelde düzenlemeleri gerçekleştirme sorumluluğu sınıf öğretmenlerine düşmektedir. Öğrencinin BEP'de geçen hedefleri gerçekleştirme konusundaki gelişimi Bölüm 504 koordinatörü tarafından düzenli olarak izlenir. AODB (Amerikan Okul Danışmanları Birliği) özellikle danışmanları, 504 koordinatörlüğü gibi rehberlik dışı görevler almamaları yönünde yönlendirmektedir. Hedeflerin çocuk için uygun olduğundan emin olmak için BEP periyodik olarak (bölgeden bölgeye bunun yapıldığı zaman aralığı farklılıklar gösterir) değerlendirilir. Özel eğitim hizmetlerine uygun bulunmamış pek çok öğrenci Bölüm 504 kapsamında değerlendirmeye ve uygun görülmeye hak kazanabilir. Genel olarak düzenlemeler aşağıdakiler gibidir:

- İleri astımlı öğrenciler için sınıfta klima olması.
- Ortopedik engeli olan öğrencilere ses ile yönetilen bilgisayarlar sağlanması.